

HALABUK JÓZSEF

Fénykép – a műszerek élete az Elektromosipari Szakiskolában

A szerző az iskolákról és felszereléseikről készült korabeli fényképek fontosságáról beszél általában, és hangsúlyozottan a mai Óbudai Egyetem Kandó Kálmán Villamosipari Karának jogelődje, az Elektromosipari Szakiskola termeiről és berendezéseiről készült képekről. Ezzel mintegy bevezeti a mondandója után következő előadást.

Az iskolaépületek építése valóságos „velencei (azaz torzításmentes) tükörképe” az érintett társadalomnak. Ugyanakkor maguk is egyfajta eredői a mindenkori és jövőbeni szociális berendezkedéseknek. Az oktató-nevelőmunkát folytató intézmények hagyományos önképe rajzolódik ki az évkönyvekben. Ezek oldalain egyszerre mutatkozik be maga az iskola, mint intézmény és található meg ugyanitt működésének, célkitűzéseinek ajánlásai a jövőbeli diákjai számára. Ezek a kötetek nem (csak) neveléstörténeti művek, hanem szerves részei az egyes iskolák emberformáló voltának.

Az Óbudai Egyetem Kandó Kálmán Villamosmérnök Kara jogelődjei¹ tevékenységét tükröző kötetek műszaki tartalmú fényképfelvételeit vesszük számba az 1940-es évekig.

A (fő)város település-földrajza többé-kevésbé kijelöli az iskolák, mint épületek célszerű elhelyezésének színtereit. Ebbe az értelmezésbe beletartozik a régió- és az ottani közösség-formáló létük megannyi tényezőjének összessége. A 19. század végén a székesfővárosban az egyik legdinamikusabban fejlődő városnegyed a Józsefváros volt. A városnegyed középső része egyértelműen polgári lakosságú. Intézményhálózata is ennek megfelelő volt. A Tavaszmező és a Szűz utcák kereszteződésében (közel a Baross utcához) két monumentális iskolaépület emelkedett gyors ütemben.

Az erőteljes mértékben polgárosodó helyi és környékbeli lakosság alapvető igénye volt az iskoláztatás lehetőségének megteremtése. Rangos humán gimnázium az egyik utcasarkon, (Tavaszmező utca 17.) a másikon pedig ipari szakképzési intézmény. A neves Magyar Királyi Zrínyi Miklós Főgimnázium épülete 1896-ban készült el. A Tavaszmező utca 15. szám alatt 1901-ben épült fel a magyaros stílusjegyeket mutató, műemléki szintű székháza az akkori szakiskolának.

Az újonnan épült iskola létesítéséről és fenntartásáról ismeretes iratok, a tárgyi emlékek és a vonatkozó visszaemlékezések, valamint a helyszíni ismeretek alapján egyértelmű, hogy az épület épületgépészeti szempontból a lehetőségek körén belül az akkori legkorszerűbb színvonalon állt. Ugyanez mondható el a szaktantermek és műhelyek, valamint műszaki segédegységek technikai és pedagógiai célú kialakításáról, berendezéseiről.

A felvételeken látható egyes termek napjainkban is azonosíthatók. Viszont sajnálattal kell megál-

¹ Krasznainé Kováss Enikő: A 100 év története; Dr. Halabuk József: Iskola születik. = Centenárium évkönyv. Bp., 1998., 5-51. A Budapesti Műszaki Főiskola évkönyve. 1879-2009. Bp., (é. n.); Gáti József – Horváth Sándor – Szögi László: Óbudai Egyetem. Bp., 2010. Gáti József: Ipartanodától egyetemig. Bp., 2010.

² A Központi Könyvtár gyűjteményében.

lapítanunk, hogy azok egykori értékes műszaki-pedagógiai berendezéséből, felszereléséből szinte semmi sem maradt meg napjainkra.

A „Kandó-Iskola” első jogelődje, mint órás tanonc- és segédképző tanfolyam 1892-ben kezdett el működni. A tanfolyamból határozott fejlődési vonal vezetett – a szakképzés állami irányításának támogatásával, magának az iskolának tantestületi önfejlesztő tevékenysége alapján – több szakoktatási fokozaton át, a műszaki középiskola nappali és úgynevezett felső tagozatának működéséig. Ez utóbbi a műegyetemi képzés mellett egyes olyan – elsősorban gyakorlati jellegű – villamosipari területeken végzett szakképzést, amelyek az egyetemi szinten nem működtek.

Az érintett évtizedekben a vizuális szemléltetés kimagasló jelentőségű tényezője volt a fénykép. E körülménynek megfelelően az évkönyvekben² közölt fényképek³ magát az épületet mutatták, később a névadót, Kandó Kálmánt, illetve az oktatás területét, ahol – érthető okból – ezúttal nem a tanári kar és a diákok személye, hanem a korszerű szaktantermek váltak láthatókká. Ennek nyilvánvaló célja az intézmény műszaki színvonalának igazolása és az itt tanulni kívánó fiatalok egyfajta csábítása volt, azon kívül a hazai és a nemzetközi műszaki élet számára bizonyítandóan a kiemelkedően korszerű műszaki felszereltség. Ezért is nem látunk (más helyen megjelent felvételekkel ellentétben) személyeket a szaktermeket bemutató fotókon. Az előbbi feltételezés megalapozottságát erősíti az a körülmény is, hogy közismert módon gyártmánybemutatókat tartott az újonnan elkészült iskolaépületben pl. a Siemens-gyár, és az általa alkalmanként felsorakoztatott termékeket felajánlotta az intézménynek.

Az eredeti felvételek készítőjéről, azok elkészültéről ez idő szerint semmit sem tudunk. Elképzelhető, hogy hivatásos fényképész művei, de egyáltalán nem lehetetlen, hogy az intézmény egyik e téren kellően jártas oktatója készítette ezeket. Annyi bizonyos, hogy a felvételek készítője, vagy az őt irányító tanácsadó kiválóan értett az elektromossághoz, illetve kellő mértékig jártas volt annak oktatásában is. Ezt maguk a felvételek, összerendezett sorozatuk bizonyítják.⁴

Az előbbi lehetőségek azért is elképzelhetőek, mivel tudott, hogy az intézményben működött – tanári irányítás alatt – diák-fotóköri. Ez önálló kiállításokat is szervezett és országos szinten is szerepelt.⁵ Nyilvánvaló, hogy amennyiben a helyi amatőr fotótevékenység ilyen igényes szinten működött, akkor az iskola hivatalos évkönyvében sem láthatott napvilágot valamilyen selejtes munka.

A fekete-fehér felvételek készítője jól érzékelhetően jártas volt az érintett időszakbeli fotózás műhelytitkaiban. Az egyes felvételeken alkalmazott nézőpontok kiválasztása, a térélmény szolgáltatása és az eszköztár kellően áttekinthető ábrázolásai mintaértékűek. A felvételek nyomtatott változatain jól tükröződnek az érintett időszak épület- és műtárgyfotóinak jellegzetességei. A felvételek merev beállításai és keményen kirajzolódó tárgyvonalai jellegzetes esztétikai megjelenésük mellett határozott módon segítik a tudományos igényű képi bemutatást.

A tanterem, laboratórium, műhelyfotók és a fennmaradt tantervi koncepciók, fejlesztési tervek, valamint az évkönyvek más adatai (pl. az eszközök felsorolása, adományok, tevékenységek leírásai) műszaki-pedagógiai szakmai keretű egybevetése és megalapozott következtetések levonása sok területen újabb kutatási eredményeket adhat majd a hazai iparoktatás, a magyar szakképzés történetére vonatkozóan.⁶

³ Az iskola ideiglenes elhelyezéseiről képi ábrázolás nem ismeretes.

⁴ Az egyes évkönyvekben – évtizedek alatt – nem változott az ilyen bemutatás jellege. Kizárólag a nyomtatott képi változatok állnak rendelkezésünkre, míg – a feltehetőleg üveglemezre készült – eredeti felvételekről semmiféle adattal nem rendelkezünk.

⁵ Tevékenységének megismerése további kutatásokat igényel.

⁶ Célszerűnek látszana összehasonlító vizsgálat elvégzése más műszaki oktatási intézményekről rendelkezésünkre álló képekkel, illetve egybevetésük a nem szakképző intézmények belső tereit ábrázolókkal, a sajátosságok feltárása érdekében.

Az egyes felvételek ismételt közlése a későbbi évkönyvekben nagyon kevés tudományos igényű feldolgozással valósult meg, így leginkább hangulati elemként szerepeltek azok oldalain és – megítélésünk szerint – kissé sokat bízva a szemlélőik kreatív képzelőerejére az igazi jelentőségüket illetően.

Szemrevételezéssel is megállapítható, hogy az érintett évkönyvekben közölt, vizsgált fénykép-felvételek a szakmai tartalom, a fotótechnikai nívó és a nyomdatechnikai előállítás⁷ szempontjából egyaránt nem térnek el (ami az adott időszakban egyáltalán nem volt egyedi jelenség) a tudományos igényű kiadványokban, valamint más évkönyvekben napvilágot látott képek színvonalától.

A szerző elérhetősége:

Dr. Halabuk József

Gyűjteményvezető

Óbudai Egyetem

Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar

Intézménytörténeti Gyűjtemény

halabuk.jozsef@gmail.com

⁷ Az áttekintett köteteket (minden bizonnyal a Fénykép-lapokat is) a Sárkány Nyomda Rt. (VI. Horn Ede utca 9.) állította elő.